

ABD’NİN VEKALET SAVAŞI STRATEJİSİ VE ORTADOĞU’DA PYD ÖRNEĞİ

The United States’ Proxy War Strategy and the PYD Case in the Middle East

Durdu Mehmet ÖZDEMİR

Öğr. Gör. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek
Yüksekokulu, Dış Ticaret Bölümü, Tekirdağ.
durdu-mehmet-ozdemir@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-8084-9180

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi
Gönderim Tarihi: 01.03.2026
Kabul Tarihi: 02.06.2026
DOI: 10.59281/turkiz.1900258

Kaynak göstermek için:

Özdemir, D. M., (2026). ABD’nin Vekalet Savaşı Stratejisi ve Ortadoğu’da PYD
Örneği. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, 17(1): 151-178.

Özet

Bu çalışmada ABD'nin vekalet savaşı stratejisi YPG/PYD örneği üzerinden ele alınmıştır. ABD dış politikası tarihsel süreç içerisinde önemli doktrinler etrafında şekillenmiştir. Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümünde ABD dış politikasındaki doktrinler vekalet savaşları stratejisi bağlamında karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Yapılan karşılaştırmada Monroe Doktrini, Truman Doktrini, Eisenhower Doktrini, Carter Doktrini, Bush Doktrini ve Trump'ın dış politika yaklaşımı doğrudan müdahaleyi öne çıkaran; Nixon Doktrini ve Reagan Doktrini ve Obama'nın dış politika yaklaşımı ise vekalet savaşı stratejisini öne çıkaran doktrinler olarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise ABD'nin Ortadoğu bölgesi üzerinde YPG ile kurmuş olduğu üç düzeyli vekillik ilişkisi, "vekalet savaşı stratejisi" bağlamında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vekalet Savaşı, ABD Dış Politikası, YPG/PYD, Ortadoğu, Dış Politika Stratejileri.

Abstract

This study analyzes the United States' proxy warfare strategy through the YPG/PYD case. U.S. foreign policy has historically been shaped by major doctrines. The first section comparatively examines these doctrines within the framework of proxy warfare. The Monroe, Truman, Eisenhower, Carter, and Bush Doctrines, along with Trump's foreign policy approach, are evaluated as prioritizing direct intervention, whereas the Nixon and Reagan Doctrines and Obama's foreign policy approach are considered to emphasize proxy warfare. The second section investigates the three-level proxy relationship established between the United States and the YPG in the Middle East within the context of proxy warfare strategy.

Keywords: Proxy War, U.S. Foreign Policy, YPG/PYD, Middle East, Foreign Policy Strategies.

Giriş

ABD dış politikası, tarihsel anlamda önemli doktrinler/yaklaşımlar etrafında şekillenmiştir. Dolayısıyla ABD'nin vekalet savaşları stratejisi de aslında bu dış politika doktrinleri/yaklaşımlarının bir yansıması niteliğinde olmuştur. Bu noktadan hareketle bu çalışmada, ABD'nin vekalet savaşı stratejisi, ABD dış politikasındaki temel doktrinler/yaklaşımlar üzerinden ele alınmıştır. Çünkü konuyla ilgili literatür incelendiğinde ABD'nin vekalet savaşlarına ilişkin çalışmaların daha çok vekalet savaşı stratejisinin temel nitelikleri üzerine yoğunlaştığı, konunun ABD dış politika doktrinleri ile bağdaştırılmadığı görülmüştür. Oysa doktrinler, ABD dış politikasının temel çerçevesini belirleyen ana belgeler olmuşlardır. Dolayısıyla ABD'nin dış politika doktrinlerini ihmal eden analizler önemli bir değişkeni dikkate almamaları nedeniyle eksik olacaktır. Buradan hareketle ABD'nin vekalet savaşı stratejisinin ABD tarihindeki önemli doktrinler üzerinden analiz etmenin, literatürde önemli bir boşluğu dolduracağı ve yeni bir bakış açısı getireceği düşüncesi, bu çalışmanın temel çıkış noktası olmuştur. Dahası ABD dış politika doktrinleri ile ABD'nin vekalet savaşı stratejisi arasındaki ilişkiyi ortaya koyabilmek, ABD dış politikasında bundan sonraki süreçlerinde vekalet savaşı stratejisine ne ölçüde başvurulacağı noktasında önemli bir yol gösterici olabilir. Örneğin doğrudan müdahaleyi önceleyen yeni bir doktrine geçildiğinde bu durum ABD'nin eski dönemdeki vekilleriyle ilişkilerinin sonlanabileceği ya da en azından sönümlenebileceği anlamına gelecektir. Ya da vekalet savaşı stratejisini öne çıkaran yeni bir doktrine geçilmesi ABD'nin kendine yeni vekil aktörler edineceği ya da hâli hazırdaki vekilleriyle iş birliğini daha da derinleştireceği şeklinde yorumlanabilir. Bu çıkarımları doğru şekilde yapabilmek karar alıcılar için önemli bir kolaylıklar sağlayacaktır. Bu gerekçelerle bu çalışmada, ABD dış politikasındaki önemli doktrinlerin, vekalet savaşına ilişkin eğilimlerinin ne olduğu sorunsallaştırılmış ve karşılaştırmalı analiz yöntemiyle konu

irdelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada cevap aranan temel sorular şunlar olmuştur;

- Vekalet savaşlarının ABD dış politikasındaki yeri/rolü nedir?
- Vekalet savaşı stratejisi, ABD dış politikasındaki doktrinlerin hangilerinde daha fazla öne çıkmaktadır?
- ABD ile YPG/PYD arasındaki nasıl bir vekil-aktör ilişkisi vardır?

Bu hususta temelde iki bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde, ABD dış politika stratejileri, ABD dış politikasındaki önemli doktrinler/yaklaşımlar üzerinden, vekalet savaşları bağlamında tarihsel olarak ve karşılaştırmalı şekilde ele alınmıştır. Hangi doktrinin vekalet savaşı stratejisini öne çıkardığı ve hangi doktrinin doğrudan müdahale stratejisine öncelik verdiği çalışmanın bu bölümünde tartışılmış ve tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Monroe Doktrini, Truman Doktrini, Eisenhower Doktrini, Carter Doktrini, Bush Doktrini ve Trump'ın ikinci başkanlık dönemindeki dış politika stratejisi doğrudan müdahaleyi öne çıkaran doktrinler/yaklaşımlar kapsamında öne çıkmış, Nixon Doktrini, Reagan Doktrini ve Obama'nın dış politika yaklaşımları vekalet savaşı stratejisini öne çıkaran doktrinler/yaklaşımlar kapsamında değerlendirilmiştir. Ancak konu metinsel anlamda ele alınırken neden sonuç bağlamının daha net görülebilmesi bakımından bu sınıflandırma temelinde değil, tarihsel perspektifte kaleme alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise ABD'nin YPG/PYD ile kurmuş olduğu vekillik ilişkisi, "vekalet savaşı stratejisi" bağlamında üç boyut üzerinden günümüz örneği olarak incelenmiştir. Çalışmanın bu bölümünde ABD ile YPG/PYD arasındaki vekil-aktör ilişkisinin nasıl kurulduğu, hangi boyutlarda nasıl gerçekleştiği, tarafların karşılıklı çıkarlarının/beklentilerinin ne olduğu ve gelecekte bu ilişkinin nasıl bir seyir izleyebileceği sorularına cevap aranmıştır.

1. ABD Dış Politikasında Vekalet Savaşları Stratejisinin Doktrinler Üzerinden Tarihsel Analizi

1.1. Vekalet Savaşı

Uluslararası sistem, tüm aktörler tarafından otoritesi kabul edilen bir üst aktörün olmaması nedeniyle anarşinin hâkim olduğu bir alan olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu anarşik ortamda uluslararası ilişkiler, savaş ve diplomasiye öne çıktığı sürekli bir güç mücadelesi ve rekabet alanı olmuştur. Siyasi tarih ise bu güç mücadelesinden kaynaklı olarak ortaya çıkan birçok savaş ve çatışma ile doludur. Bu çatışma ve savaşların doğası ve şekli, zaman geçtikçe değişen dinamik bir görüntü çizmiştir. Savaşın değişen doğası içerisinde çıkan türlerinden biri de “vekalet savaşları” olmuştur. Vekalet savaşları devletlerin kendi çıkarlarını koruma ya da rakiplerini zayıflatma noktasında doğrudan savaşa girmek yerine başka bir aktörü silahlandırarak, finanse ederek, destekleyerek ve yönlendirerek kendi çıkarları için başka aktörleri savaşlara dahil etmesi şeklinde tanımlanabilir (Mumford, 2013). Savaşın bu biçiminde devletler, kendi çıkarlarını yerel, bölgesel ya da gayri nizami aktörler aracılığıyla korumaya çalışmakta ve olası maliyetleri azaltmaya çalışmaktadırlar. Nitekim Stephan M. Walt vekalet savaşını “bir devletin savaşın politik faydasını elde ederken onun askeri maliyetini başka bir aktöre devretmesi” olarak yorumlamaktadır (Walt, 1987).

Vekalet savaşlarının kökenlerini çok eskilere tarihlere kadar götürebilmek mümkündür. Ancak modern anlamdaki vekalet savaşlarının altın çağı “Soğuk Savaş” döneminde ortaya çıkmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında savaş teknolojileri alanında ortaya çıkan önemli gelişmeler oldukça etkili olmuştur. Zira ABD ile SSCB arasında yaşanan mücadelede taraflar, her iki ülkenin de nükleer silaha sahip olmasından kaynaklı ortaya çıkan nükleer caydırıcılığın etkisi ile doğrudan karşı karşıya gelmekten kaçınmışlar ve rekabetlerini üçüncü ülkelerdeki çatışmalar üzerinden vekil aktörler aracılığıyla yürütmüşlerdir (Alca, 2020). Bu nedenle Soğuk Savaş

döneminde vekalet savaşları, ABD ile SSCB arasındaki güç mücadelesinin önemli bir aracı haline gelmiştir. Öyleki bu dönemde ABD ile SSCB arasında doğrudan tam bir çatışmaya varmayan ve vekil devletler üzerinden yürütülen 120'ye yakın vekalet savaşı gerçekleşmiştir (Karabulut & Oğuz, 2018). Öte yandan SSCB'nin dağılması ile 1991 yılında Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra vekalet savaşlarının da niteliği değişmeye başlamıştır. Terörizm ise bu dönemde küresel anlamda ortaya çıkan en önemli güvenlik tehdidi olmuştur. Devlet dışı silahlı aktörlerin arttığı 1991 sonrası dönemde bu aktörler, kimi devletler için önemli vekil aktörler haline gelmeye başlamışlardır. Dolayısıyla vekalet savaşları da aktörlerin çeşitlenmesiyle birlikte yeni bir yükselme eğilimine girmiştir (Yılmaz ve Kariptaş, 2024).

Devletlerin giderek artan şekilde vekalet savaşlarına yönelmelerinin arkasında bir dizi stratejik, ekonomik, politik ve etik motivasyon bulunmaktadır. Bunların başında ise maliyet ve risk azaltımı gelmektedir. Doğrudan askerî müdahaleler devletler açısından askeri can kaybı, ekonomik yük ve yüksek politik maliyetler gibi riskler barındırmaktadır (Yazar, 2025). Oysa vekil aktör kullanımı askerî can kaybını ve politik maliyeti neredeyse bütünüyle ortadan kaldırmakta ekonomik yükü ise hafifletmektedir. Ayrıca vekalet savaşları resmî bir savaş ilanı gerektirmediği için devletlerin iç politikalarında da daha az tepki çekmektedir. Nitekim Mumford da Soğuk Savaş sonrası dönemde vekalet savaşının önemini korumaya devam ettiğini vurgulayarak, vekalet savaşlarını maliyeti ve riski azaltan etki temelli operasyonlar olarak tanımlamış ve terörist gruplar, özel güvenlik şirketleri gibi devlet dışı aktörlerin vekil hâline gelmeye başlamalarına dikkat çekmiştir (Karabulut & Oğuz, 2018). Dolayısıyla vekalet savaşının aktör pozisyonundaki devletler için sorumluluk, risk ve maliyet azaltımı gibi avantajlar sağlaması, devletlerin küresel çıkarlarını koruma noktasında vekalet savaşına yönelmesini sağlamaktadır. Öte yandan vekil-aktör ilişkisinde “çıkar” tek taraflı şekilde gerçekleşmemekte genelde karşılıklı çıkara dayanmaktadır. Bu ilişkide vekillerin çıkarı ise

aktörler devletlerden aldığı desteklerle ekonomik ve askerî olarak güçlenme ve meşruiyet sağlama olarak öne çıkmaktadır. Örneğin PKK/KCK terör örgütünün Suriye'deki uzantısı olan YPG/PYD terör örgütü, Suriye iç savaşı esnasında IŞİD ile mücadele adı altında ABD'nin bir vekili hâline gelmiş ve ABD'den aldığı ekonomik, askerî desteklerle kontrolsüz şekilde güçlenerek bir terör örgütünde olamayacak gelişmiş silahlara sahip olmuştur. Dahası YPG/PYD'nin kendisi bir terör örgütü olmasına rağmen ABD'den aldığı siyasi/diplomatik destek ve yürütülen propagandalarla uluslararası toplum gözünde teröristlere (IŞİD) karşı savaşılan "özgürlük savaşçıları" olarak adlandırılmaya başlamışlardır. Yani ABD(aktör) desteği bir terör örgütü olan YPG/PYD'nin (vekil) meşrulaşma çabalarına oldukça önemli katkılar sağlamıştır.

1.2. Doktrinler Temelinde ABD ve Vekalet Savaşı Stratejisi

ABD tarihi incelendiğinde ABD'nin dış politika stratejilerinde vekil aktörlerin önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Özellikle Soğuk Savaş dönemindeki nükleer caydırıcılık, (Özdemir ve Kahraman, 2023) ABD'nin Vietnam, Afganistan ve Irak'a doğrudan müdahaleleri ve bu müdahalelerin iç ve dış politikadaki maliyetleri, ABD'nin vekil aktörler üzerinden çıkarlarını gözetmeye yönelmesi noktasında önemli kırılma noktaları olmuştur (Demir, 2025). Ancak ABD'nin kendi çıkarlarını koruma noktasında vekil aktörlerin yetersiz kaldığı durumlarda ya da tehdidin çok ciddi olduğu durumlarda doğrudan müdahale seçeneğini de her zaman hazır bulundurduğu ifade edilebilir. Nitekim vekalet savaşı olarak başlayan Kore Savaşı (1950-1953) ve Vietnam Savaşı (1955-1975) gibi örnekler vekil aktörlerin çıkarları koruma noktasında yetersiz kaldığı zamanlarda ABD'nin doğrudan müdahalesinin de söz konusu olabildiğini göstermektedir. ABD tarihindeki dış politika stratejileri önemli doktrinler üzerinden incelendiğinde bu durum daha açık görülmektedir.

ABD'nin ilk dış politika doktrininin "Monroe Doktrini" olduğu noktasında bir genel kabul bulunmaktadır. Dönemin ABD Başkanı James Monroe tarafından 2 Aralık 1823 ileri sürülen bu doktrinle,

ABD'nin ilk dış politika tercihi "Yalnızcılık" politikası olmuştur. Doktrinin ana temaları izole olma, karışmazlık ve çekiniklik (Önder, 2020). Bu doktrin kapsamında ilk olarak ABD'nin Avrupa'nın iç işlerine müdahil olmaması bunun karşılığında da Avrupa'nın Amerika kıtasına karışmaması beklentisi öne sürülmüştür. İkinci olarak herhangi bir Avrupa gücünün Amerika kıtasında siyasi, askerî ya da ekonomik müdahalesinin, ABD'nin güvenliğine doğrudan tehdit olarak değerlendirileceği ifade edilmiştir. Bu anlamda Monroe Doktrini ile Avrupa devletlerinin artık Amerika kıtası üzerinde sömürge kuramaması ve eski sömürgelerine geri dönememesi hedeflenmiştir (Monroe Doktrini, 1823). Yani Monroe Doktrini ile ABD bir anlamda kendisini Amerika kıtasının koruyucusu ilan etmiş ve dış dünyadan ise izole olmayı seçmiştir.

Monroe Doktrini, ilk bakışta anti-empyralist bir savunma stratejisi gibi görünse de esasında ABD'nin kendi bölgesinde hegemonya kurmasının ideolojik olarak meşrulaştırılması olarak yorumlanabilir. Nitekim 1904 yılında Theodore Roosevelt, Monroe doktrininin kapsamını genişleterek ABD'nin doğrudan müdahalelerle bölgede hegemonyasını kurmasına zemin hazırlamış ve ABD 19. yüzyılda Latin Amerika ülkelerine bu doktrine dayandırdığı müdahalelerde bulunmuştur (Roosevelt, 1904). Özetle ABD, ilk dış politika doktrini olarak kabul edilen Monroe Doktrini ile hem dış dünyanın Amerika kıtasına müdahalesinin önüne set kurmuş hem de dış müdahale tehdidi karşısında koruyuculuk rolü üstlenerek Amerika kıtası üzerinde doğrudan müdahalelerinin önünü açmış ve bu müdahalelere meşruiyet sağlamıştır. ABD, Monroe Doktrini kapsamında benimsenen yalnızcılık politikasından 1914 yılında ayrılmış ancak 1920'de bu politikasına tekrar dönmüştür. 1939-1945 yılları arasında gerçekleşen İkinci Dünya savaşı kadar ABD dış politikasının temel stratejisi olmaya devam etmiştir (Arı, 2018). Monroe Doktrini vekalet savaşı bağlamında değerlendirildiğinde doktrinin vekalet stratejisinden ziyade doğrudan müdahale seçeneğini daha öncelikli tuttuğu ifade

edilebilir. Zira Avrupalı devletlerin Amerika kıtasına müdahalede bulunmaları hâlinde ABD'nin doğrudan müdahalede bulunacağı mesajı açıkça verilmiştir.

20. yüzyılda ortaya çıkan Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ise ABD'nin yeni bir doktrine yönelmesine zemin sağlayan gelişmeler olmuştur. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'yla birlikte ABD, 1823 yılından beri benimsemiş olduğu “yalnızcılık” veya “izolasyonizm” politikası olarak da ifade edilen dış politika stratejisinden vazgeçmiştir. Bu kapsamda 7 Aralık 1941 tarihinde, Japonya'nın Pearl Harbor deniz üssüne saldırmasından bir gün sonra dönemin ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt kongreden savaş ilanı istemiş ve ABD İkinci Dünya Savaşı'na resmen katılmıştır (Arı, 2018). Bu savaş ilanı ABD'nin bu dönemde de doğrudan müdahale stratejisine başvurduğunun açık bir göstergesidir. İkinci Dünya Savaşı, ABD'nin savaşa girmesinin de etkisiyle 1945 yılında Müttefik devletlerin kesin zaferi ile sonuçlanmıştır. ABD, savaş sonrasında SSCB ile uluslararası alanda en güçlü iki devletten biri olmuştur. İkinci dünya savaşı sonrasında çıkan iki güçlü devlet arasındaki mücadele ise Soğuk Savaş Dönemi (1947-1991) olarak adlandırılan yeni bir dönemi başlatmıştır.

ABD, Amerika kıtasında kurduğu hegemonyasını İkinci Dünya Savaşıyla birlikte diğer kıtalara genişletme eğilimine girmiştir. Bu noktada da SSCB tehdidini, yapacağı müdahalelere neden olarak meşrulaştırmıştır. Buradan hareketle 1947 yılında ABD Başkanı Harry Truman tarafından SSCB tehdidi kaynaklı olarak yeni bir doktrin ileri sürülmüştür. “Truman Doktrini” olarak adlandırılan bu doktrin ile ABD dış politika stratejilerin “yalnızcılığı” resmi olarak bırakmış ve SSCB tehditleri karşısında korumacı bir stratejiye yönelmiştir (Önder, 2020). Nitekim bu doktrin kapsamında ABD başta Avrupa kıtası olmak üzere SSCB tehdidi altında olan tüm bölgelerdeki devletlere doğrudan ya da dolaylı yollarla destek vermeye, müdahil olmaya başlamıştır. Truman Doktrini, Soğuk Savaş döneminin ilk resmî dış politika doktrini olmuştur. Doktrininin temelinde Komünizmin yayılmasını engelleme stratejisi

yer almaktadır (Koenig, 1969). Doktrinin sahadaki ilk yansıması 1947 yılında ABD'nin Yunanistan ve Türkiye'ye silah askerî eğitim ve finans desteği sağlaması şeklinde kendini göstermiştir. Devamında 1948 yılında "Marshall Planı" adı altında İkinci Dünya Savaşı nedeniyle harap olan Avrupa devletlerinin kalkınmasının sağlanması ve Avrupa'nın Sovyet tehdidi karşısında güçlenmesi amacıyla Avrupa'daki 16 ülkeye ekonomik destek sağlanmıştır (BBC, 2000). 1950 yılında Kuzey Kore'nin, SSCB desteği ile Güney Kore'ye saldırması üzerine ortaya çıkan ve üç yıl süren Kore Savaşı da Truman doktrininin önemli bir askeri yansıması olmuştur. ABD Truman doktrini ile vekalet savaşı stratejisini önceleyen bir politikaya dönüş yapmış olsa da bu stratejinin çıkarların korunması noktasında yetersiz kaldığı ya da tehdidin çok büyük olduğu durumlarda doğrudan askerî müdahaleyi seçeneğini de her zaman hazır bulundurmıştır. Nitekim Kore Savaşı ortaya çıkınca ABD doğrudan müdahale stratejisine yönelmek zorunda kalmış ve ABD liderliğinde 16 ülke Güney Kore'nin yanında savaşa katılmıştır. Savaşta 36 bin ABD askeri ölmüştür (Britannca, t.y.).

1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulması ile Orta Doğu bölgesi ABD'nin dikkatinin yoğunlaştığı bir diğer coğrafya olmuştur. İsrail Devleti'nin kurulması ile 1948'de başlayan Arap-İsrail Savaşı, 1956'da Mısır'ın Süveyş Kanalı'nı kapattığını ilan etmesiyle ortaya çıkan Süveyş Krizi ve SSCB'nin Orta Doğu bölgesinde artan etkisi ABD'yi bölgeye yönelik yeni bir stratejiye yönelmesine neden olmuştur. Bu bağlamda 5 Ocak 1957'de dönemin ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower tarafından yeni bir doktrin ilan edilmiş ve bu doktrin "Eisenhower Doktrini" olarak adlandırılmıştır (Hahn, 2006). Eisenhower Doktrini esasında Avrupa temelinde ileri sürülen Truman Doktrininin Orta Doğu'ya genişletilmesi olarak yorumlanabilir. Çünkü SSCB'nin bu dönemde Mısır ve Suriye'ye yönelik artan askerî yardımları SSCB'nin bölgedeki etkisini artırmıştı. Dönemin Mısır devlet başkanı olan Cemal Abdunasır, Süveyş Kanalı'nı millileştirdiği ilan etmiş ve Orta Doğu'da Arap Milliyetçiliğini benimseyen karizmatik bir lider olarak öne çıkmaya

başlamıştı. Bu gelişmeler karşısında ABD, Orta Doğu bölgesindeki petrol kaynakları ve deniz yollarının SSCB'nin kontrolüne geçmesinden endişelenerek SSCB'nin bölgede artan etkisini kırmak amacıyla Orta Doğu bölgesinde ABD Başkanı'na askerî müdahale yetkisi veren Eisenhower Doktrinini ilan etmiştir. Eisenhower Doktrini ile ABD başkanına Orta Doğu bölgesinde kongrenin ön onayı gerekmeksizin kuvvet kullanma hakkı tanınmış, komünizm tehdidi altındaki bölge ülkelerine ekonomik ya da askerî yardım yapılması öngörülmüş, Arap milliyetçiliğinin bastırılması hedeflenmiş ve bölgedeki doğal kaynaklar ve küresel ticaret yollarının ABD kontrolünde kalması amaçlanmıştır (Güzel, 2021). ABD başkanına kongrenin ön onayı olmaksızın doğrudan müdahale yetkisi verilmesi bu dönemde doğrudan müdahalenin ön plana çıktığının açık bir göstergesi olmuştur. Bu bağlamda Eisenhower doktrini doğrudan müdahaleyi öne çıkaran doktrinler kapsamında değerlendirilebilir. Bununla birlikte Eisenhower doktrini kapsamında vekalet savaşı stratejisi de eş zamanlı olarak uygulanmıştır. Nitekim Eisenhower Doktrini, ABD'nin vekalet savaşları stratejisini Orta Doğu bölgesinde pekiştiren bir etki doğurmuştur. ABD giderek artan ve Sovyet desteği olan Arap Milliyetçiliği karşısında bölgedeki monarşileri kendisine vekil aktörler olarak seçmiş, Lübnan, Suudi Arabistan ve Ürdün'e bu bağlamda yardımlarda bulunmuştur (Hahn, 2006). ABD'nin 1958'de Lübnan'a Müdahalesi, Ürdün ve Suudi Arabistan'a ekonomik ve askeri yardımları, SSCB'ye yakın iktidarlara sahip Suriye ve Mısır'ın yalnızlaştırılmasına yönelik politikalar yürütmesi Eisenhower Doktrininin sahadaki yansımaları olmuştur.

Öte yandan 1955-1975 yılları arasında süren Vietnam Savaşı da ABD'nin aynı dönemde SSCB'ye karşı yürüttüğü bir diğer mücadele alanı olmuştur. Bölgenin komünizm etkisine girme riski karşısında ABD, 1965 yılında bölgeye doğrudan askerî müdahalede bulunmuş ancak Vietnam Savaşı ABD açısından tam bir bataklığa dönüşmüş ve yenilgiyle sonuçlanmıştır. Savaş sonunda 58 bin Amerikan askerinin öldüğü 300 bininin ise yaralandığı kayıtlara geçmiştir (Willbanks,

2018). Bu durum ABD kamuoyunda büyük tepkilere yol açmış ve ABD askerlerinin başka ülkelerin topraklarındaki savaşlarda ölmeleri sorgulanmaya başlanmıştır. Vietnam savaşının yıpratıcısı etkisi 1960'lı yılların sonunda ABD dış politikasında yeni bir paradigma değişimine zemin hazırlamış, 1969 yılında ilan edilen Nixon doktrini ise bu paradigma değişiminin temeli olmuştur.

Başkan Richard Nixon 25 Temmuz 1969'da Guam'da *"ABD, müttefiklerinin güvenliğini destekleyecektir; ancak her müttefik kendi savunmasının öncelikli sorumluluğunu üstlenmelidir"* açıklamasını yapmıştır (Office of Historian, t.y.). Bu bağlamda Nixon Doktrini ile birlikte ABD, artık doğrudan asker gönderme yerine yerel müttefik ordularının ekonomik olarak desteklenmesi, eğitilmesi ve silahlandırılması politikalarına yönelmiştir. Dolayısıyla Nixon Doktrini ABD'nin vekalet savaşlarına yönelişinin bir dönüm noktası olarak ifade edilebilir. Bu doktrinin ortaya çıkmasında Vietnam Savaşı'nın yorgunluğu, Amerikan kamuoyunda artan savaş karşıtlığı ve artan ekonomik yük etkili olmuştur. Bu durumlar ABD için, ABD'nin doğrudan savaşlara girme iştahını azaltarak vekâlet mantığına sistematik bir zemin kazandırmıştır. Nixon'un bu bağlamda Vietnam'daki Amerikan askerlerini çekip Güney Vietnam ordusunu eğiterek onların savaşmalarını sağlaması Nixon Doktrininin sahadaki önemli yansımalarından biri olmuştur. Doktrininin Orta Doğu'daki yansıması ise "İkiz Sütun Politikası (Twin Pillars Policy)" olmuştur. Bu politika kapsamında ABD, İran ve Suudi Arabistan'ı bölgedeki vekil güçleri hâline getirmiş bu ülkeleri ABD çıkarlarını koruma amacıyla silahlandırmış, finanse etmiş ve ordularını eğitmiştir (Mammadov, 2017).

ABD'nin Ortadoğu bölgesine yönelik ileri sürdüğü bir diğer dış politika doktrini ise 1980 yılında ABD Başkanı Jimmy Carter tarafından öne sürülen Carter Doktrini olmuştur. Carter Doktrini, ABD'nin vekalet savaşlarını yeniden ikinci plana atıp doğrudan müdahaleyi öne çıkaran yönüyle dikkat çekmiştir. Zira Carter Doktrininde ulusal çıkarlarını korunması noktasında İran Körfezinde gerekirse askeri güç kullanmaktan çekinilmeyeceği ifade

edilmiş ve ABD'nin Orta Doğu'ya doğrudan müdahalesinin yolu açılmıştır. Bu doktrinle ABD, Truman doktrini ile Avrupa önceliğinde başladığı korumacı rolünü Orta Doğu bölgesine de genişletmiş ayrıca vekalet savaşı stratejisinin yanı sıra gerekirse yeniden doğrudan müdahalesinin de önünü açmıştır. Çünkü 1979 yılında İran'da gerçekleşen İran İslam Devrimi ile ABD'nin vekili olan Şah rejimi çökmüş, yerine ise İran İslam Cumhuriyeti kurulmuştur. ABD bölgede en önemli vekillerinden birini kaybetmekle kalmamış aynı zamanda yeni bir düşman edinmiştir. Ayrıca yine 1979 yılı sonlarında SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesi, Sovyet nüfuzunun Basra körfezine yaklaşması ve 1973-1979 yıllarında gerçekleşen enerji krizleri Carter doktrininin yani gerekirse ABD'nin bölgeye doğrudan müdahale etmeye yönelmesinin temel nedenleri olmuştur (Tur, 2021). Bu gelişmeler karşısında Başkan Jimmy Carter, 23 Ocak 1980'de Kongre'de yaptığı konuşmasında şu ifadeyi kullanmıştır:

“Herhangi bir dış gücün, Basra Körfezi bölgesinin kontrolünü ele geçirmeye yönelik girişimi, Amerika Birleşik Devletleri'nin hayati çıkarlarına bir saldırı olarak değerlendirilecektir ve bu saldırı, gerekli görülen her türlü araçla — askeri güç dahil — geri püskürtülecektir.” (Carter, 1978)

Bu cümle, Carter Doktrininin doğrudan ilanı olmuştur. Bu doktrin ile ABD körfezde kalıcı askeri varlık kurmaya başlamış, Suudi Arabistan, Umman, Bahreyn ve Mısır, ABD'nin bölgedeki vekil aktörleri hâline gelmiş, bölgede Rapid Deployment Force (RDF) adı altında hızlı müdahale gücü kurulmuş (Bu yapı daha sonra CENTCOM'a dönüştü) ve enerji güvenliği savaş nedeni sayılmıştır (İsenberg, 1984). Carter Doktrini ile gerekirse doğrudan müdahalenin önü açılrsa da esasında vekalet savaşları stratejisinden de vazgeçilmemiştir. Hatta aksine vekalet savaşlarını kurumsal olarak meşrulaştırmıştır. Vekalet savaşları ABD'ni temel stratejisi olmaya devam etmiş vekalet savaşlarının yetersiz kaldığı yerde ise doğrudan müdahalenin önü açılmıştır. Bu bağlamda ABD'nin CIA üzerinden Afganistan'daki savaşçılara silah ve para desteği vermesi

ABD'nin vekalet savaşları stratejisine devam ettiğinin açık bir göstergesi olmuştur.

1981-1991 yılları arasında ABD dış politikasının temel eksenin oluşturan doktrin ise Reagan Doktrini olmuştur. Reagan Doktrini, özellikle Soğuk Savaş döneminde yoğun şekilde kendini gösteren ABD'nin vekalet savaşları stratejisini kurumsallaştıran ve ideolojik meşruiyetle birleştiren doktrin olmuştur. Nixon Doktrini müttefikleri silahlandırma üzerine kurulmuşken Reagan doktrini komünizme karşı kim savaşıyorsa onları destekleme fikri üzerine inşa edilmiştir. Böylelikle vekalet savaşları ABD dış politikası bakımından sadece bir araç olmaktan çıkmış, ABD dış politikasının temel resmî doktrinel biçimi hâline gelmiştir. Bu bağlamda Reagan yönetimi anti-komünist hareketleri vekil güçleri hâline getirerek onları desteklemeye başlamış, örtülü operasyonlar ulusal güvenlik stratejisinin merkezine yerleştirilmiş ve CIA'nın bütçesi genişletilmiştir. Bu dönemde Afganistan'da Sovyet işgali karşısında Afgan mücahitlere 1980-1989 yılları arasında yaklaşık 3 milyar dolarlık yardım yapılmıştır. Latin Amerika'da Sandinista rejimine karşı hareket eden Contras milislerine CIA tarafından finans ve eğitim desteği sağlanmıştır. Ayrıca Güney Afrika'da Angola ve Mozambik'te UNITA ve RENAMO gibi örgütlere dolaylı destekler verilerek Sovyet etkisi kırılmaya çalışılmıştır (Pach, 2006).

ABD'nin Reagan doktrini sonrasında gelen dış politika çizgisi ise Bush doktrini etrafında şekillenmiştir. Bu dönemde 11 Eylül 2001 İkiz Kule Saldırısı ise yeni bir kırılma noktası olmuş ve yeni bir ABD dış politika doktrinini ortaya çıkarmıştır. Bush Doktrini olarak adlandırılan bu doktrin ile ABD dış politikasını SSCB/Rusya tehdidinde göre şekillendirmeyi bırakmış başta terör olmak üzere her türlü tehdide karşı ön alıcı ve önleyici saldırı stratejisini benimsemiştir. George W. Bush döneminde 2001-2009 yılları arasında resmen şekillenen bu doktrinle ABD, Reagan döneminde benimsediği özgürlük adına vekalet savaşlarına destek verdiği stratejisini önleyici savaş ve rejim değiştirme stratejisine dönüştürmüştür. Bush doktrini 11 Eylül 2001 İkiz Kule Saldırıları

sonrasında Başkan Bush'un 2002 tarihli ulusal güvenlik strateji belgesi ile resmen ilan edilmiştir (Bush, 2002). Bush Doktrini ile önleyici savaş benimsenmiş, teröre destek veren rejimlerin yok edilmesi ve demokrasi ihracı hedeflenmiş, üstelik bunları gerçekleştirirken uluslararası meşruiyet arayışına gerek görülmemiştir (Efegil, 2004). Yani Reagan doktrininin düşmanı vekiller aracılığıyla yıpratma stratejisi Bush doktrini ile birlikte yerini düşman olma ihtimalini bile ortadan kaldırmak için doğrudan vur stratejisi almıştır.

Bush doktrininin sahadaki somut yansımaları ise Afganistan, Irak, Pakistan ve kısmen İran ve Suriye üzerinde ortaya çıkmıştır. 11 Eylül saldırıları sonrasında Başkan Bush “ya bizimlesiniz ya teröristlerle” (Voa News, 2009) diyerek küresel teröre karşı savaş sürecini başlatmış ve bu kapsamda ilk operasyonu Afganistan’a gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda 7 Ekim 2001’de ABD, El Kaide’ye ev sahipliği yapan Taliban rejiminin ABD’ye tehdit oluşturması gerekçesiyle Afganistan’ı işgal etmiştir (Acet ve Doğan, 2017). Bu operasyon Bush Doktrininin önleyici savaş ilkesinin ilk doğrudan yansıması olmuş ve Taliban rejimi devrilmiştir. Devrilen rejim yerine ABD vekaletinde yeni bir rejim kurulmuş olsa da Afganistan’da istikrarsız bir dönem başlamış ve Afganistan, ABD açısından bir bataklığa dönüşmüştür.

Bush doktrininin ikinci somut yansıması ise ABD’nin 2003 yılındaki Irak işgali olmuştur. ABD 20 Mart 2003 yılında kitle imha silahlarına sahip olduğu iddiasıyla Irak’ı işgal etmiştir. İşgalin BM Güvenlik Konseyi kararı olmadan yapılması, Bush doktrininin tek taraflılık ilkesinin somut bir göstergesi olmuştur. Sonuç olarak Irak’ta Saddam rejimi devrilmiş ancak demokrasi getirme hedefi başarısız olmuştur. Afganistan’dan sonra Irak da istikrarsızlıklar ülkesi hâline gelerek bir bataklığa dönüşmüş ve ortaya çıkan güç boşluğu IŞİD gibi yeni terör örgütlerinin doğmasına zemin hazırlamıştır (Karaalp ve Okuducu, 2021).

Sonuç olarak Bush Doktrini kapsamında yapılan askeri müdahaleler, müdahale sonrasında istikrarlı yapıların kurulamamasıyla zamanla ABD için büyük maliyetler ortaya çıkaran bir hal almış ve ABD toplumunda savaş karşıtlığı ve tepkilerin artmasına yol açmıştır (Efegil, 2004). Bu atmosfer içerisinde 2009 yılındaki seçimlerde Bush yönetimi yerini, savaş yerine diplomasiyi öne çıkaran bir izlenim veren Obama yönetimine bırakmıştır. Obama'nın başkanlığı sürecinde ABD dış politikası doğrudan müdahaleler yerine yeniden vekalet savaşlarına dönüş stratejisinin ve geriden liderlik modelinin öne çıktığı bir görünüm çizmiştir.

2009 yılında ABD Başkanlığına seçilen Barack Obama dış politikasında akıllı gücü öne çıkaran bir politika benimsemiş ve Bush'un aksine askeri angajmanları azaltarak geriden liderlik modeline yönelmiştir. Başkan Obama'nın bu stratejiye yönelmesinde ABD'nin Irak işgalinin ABD toplumundaki yıpratıcı etkisi önemli olmuştur. Bu bağlamda Obama döneminde ABD Irak'tan çekilerek ve Afganistan'daki askerî varlığını azaltarak Bush'un doğrudan müdahale stratejisinden uzaklaşmıştır. Obama doğrudan askerî müdahaleler yerine yeniden yerel ve bölgesel ortakları öne sürmeyi yani vekalet savaşı stratejisine yeniden dönmeyi tercih etmiştir. Obama'nın yaklaşımı vekalet savaşlarının modern bir örneği olmuştur. Bu anlamda ABD artık sahada askerî olarak doğrudan yer almamış ancak hava desteği, teknik destek ve koordinasyon destekleri ile bir anlamda geri planda liderlik yapmaya da devam etmiştir. Yani Obama döneminde ABD'nin küresel çıkarlarını koruma noktasında vekil aktörler, teknoloji ve diplomasi üçlüsü kullanılmıştır (Çoban, 2022). Bu dönemde ortaya çıkan Suriye Krizi ise Obama'nın modern vekalet savaşı stratejisinin sahadaki ilk yansıması olmuştur. Orta Doğu bölgesinde ortaya çıkan IŞİD tehdidi karşısında ABD, PKK terör örgütünün Suriye uzantısı olan YPG/PYD'yi kendisine vekil aktör olarak seçmiş ve hava saldırıları, silah yardımları, eğitim ve finans desteği ile desteklemiştir.

Obama sonrası dönemde ABD Başkanlığında bir dönem Trump, bir dönem Joe Biden ve sonrasında ikinci bir Trump dönemi başlamıştır. Gerek Biden gerekse Trump'ın birinci dönemlerinde ABD'nin vekalet savaşı stratejisinde uzaklaşmadığı ve öncelik olarak vekalet savaşlarına başvurma eğiliminin devam ettiği ifade edilebilir. Ancak sonraki süreçte Trump'ın tekrar iktidara gelmesiyle ABD'nin dış politika stratejilerinde de önemli değişiklikler ortaya çıkmaya başlamıştır. Trump ikinci döneminde ABD dış politikası, vekalet stratejisini ikinci plana atıp doğrudan müdahaleyi öne çıkaran bir yaklaşıma yönelmiştir. ABD'nin Venezuela Devlet Başkanı Maduro'yu düzenlenen özel operasyonla yakalaması, Trump'ın Grönland'a yönelik açıklamaları ve İran'a savaş ilan ederek hava saldırısına başlaması, ayrıca Trump'ın uluslararası hukuku önemsemediğini gösteren açıklamaları ve yapılan operasyonlar için bir meşruiyet arayışının olmaması Trump'ın doğrudan müdahalelerden çekinmediğinin göstergeleri olmuştur. Dahası Trump'ın vekil aktörleri ABD çıkarlarının korunması noktasında pek faydalı görmediği ve vekil aktörlerin kendi çıkarlarına öncelik verdiğini düşündüğü de ifade edilebilir. Bu durum ABD'nin, Obama döneminde ABD'nin Orta Doğu bölgesindeki vekil aktörü hâline gelen YPG/PYD ile olan ilişkilerinde de önemli bir dönüşüme neden olmaya başlamıştır. Trump'ın Suriye'de kurulan yeni hükümete destek veren ve YPG/PYD'ye verdiği desteği sona erdireceğini söyleyen açıklamaları bu iki aktör arasındaki vekalet ilişkisinin en azından şu an için sona erdiği yönünde bir izlenim vermiştir.

2. ABD'nin Vekalet Savaşlarında YPG/PYD Örneği

2009 seçimlerinde iktidara gelen Obama yönetiminin ilk önemli sınavı Arap Baharı olarak adlandırılan Orta Doğu bölgesindeki halk ayaklanmaları olmuştur. 2010 yılında Tunus'ta Muhammed Buazizi'nin kendini yakmasıyla başlayan halk ayaklanmaları kısa süre içinde Mısır, Libya, Yemen, Bahreyn ve Suriye gibi diğer ülkelere yayılmış, bölgedeki dengeler değişmeye başlamış, enerji güvenliği tehlikeye girmiştir (Bal, 2024). ABD, başlarda bölgede başlayan halk

hareketlerini desteklediğini ifade etse de Irak'tan çekilme ve Afganistan'daki askerî varlığını azaltma yönünde bir eğilime ve söyleme sahip olan Obama yönetimi buradaki gelişmeler karşısında geriden liderlik modelini benimsemiştir. Bu bağlamda 2011'de Libya'da Kaddafi rejiminin devrilmesi noktasında NATO üzerinden hava desteği sağlamıştır (Bal, 2024). ABD'nin Arap Baharı süresince ulusal çıkarlarını koruma noktasında başvurduğu yöntemlerin biri de vekil aktörler üzerinden çıkarlarını koruma politikası olmuştur. Bunun en net örneği ise halk hareketlerinin 2011'de Suriye'ye sıçramasıyla ABD'nin Suriye iç savaşında, PKK/KCK terör örgütünün Suriye uzantısı olan PYD/YPG'ye verdiği destek olmuştur.

"Demokratik Birlik Partisi (PYD)", 17 Ekim 2003'te PKK terör örgütü elebaşı Abdullah Öcalan'ın talimatları doğrultusunda PKK 8. kongresinde alınan kararlar sonucunda PKK/KCK'nın Suriye kolu olarak kurulmuştur. Devamında 2004'te ise PYD'nin silahlı kanadı olarak görev yapacak olan YPG (Halk Savunma Birlikleri) kurulmuştur. PKK/KCK mensubu birçok terörist özellikle Suriye krizinin başlamasından sonra PYD/YPG saflarına geçiş yapmıştır. 2010'lara kadar pasif bir görüntü çizen PYD/YPG, Suriye'deki iç savaş ortamında IŞİD'in önemli bir coğrafi alanı ele geçirmesi sonrasında Suriye'deki mevcut otorite boşluğunu ve IŞİD ile mücadele bahanesini, güçlenme ve meşrulaşma noktasında fırsat bilerek IŞİD'e karşı savaş ilan etmiş ve Kobani saldırısı sonrasında ABD'nin vekili hâline gelmeyi başarmıştır (Özdemir, 2022).

ABD krizin başlarında Esad rejiminin devrilmesi noktasında bir pozisyon benimsemiş ancak 2014 yılında IŞİD tehdidinin yükselmesi ile IŞİD, ABD için en öncelikli hedef hâline gelmiştir. Öte yandan Vietnam ve Irak savaşlarının siyasi ve ekonomik maliyetleri ve Obama'nın da dış politika yaklaşımı doğrultusunda IŞİD ile mücadele noktasında ABD, bölgeye doğrudan askeri müdahalede bulunmaktan kaçınmış ve kendi çıkarlarını koruma noktasında vekil aktör arayışına girmiştir. Bu bağlamda Irak'ta Peşmerge ve Irak ordusuna bağlı güçleri, IŞİD ile mücadelede vekil seçen ABD, (Al Sadoon& Alaca, 2020), Suriye'de vekil aktör seçme noktasında bazı

zorluklar yaşamıştır. Öncelikle Suriye'deki muhaliflere eğit- donat projesi kapsamında askerî eğitim ve silah desteği sağlamış ve bu grupları IŞİD ile mücadeleye teşvik etmiştir. Ancak Suriye'deki muhalefetin parçalı yapısı ve IŞİD ile mücadele için verilen silahların farklı amaçlar için hareket eden grupların eline geçmesi nedeniyle ABD burada hedeflediği amaca ulaşamamıştır. 2014 yılının Eylül ayında IŞİD'in Kobani'yi kuşatması üzerine PYD/YPG'nin IŞİD ile mücadele adı altında kendini meşrulaştırma isteği ile ABD'nin vekil aktör arayışı uyuşmuş ve PYD/YPG, ABD'nin IŞİD ile mücadelede vekil aktörü haline gelmiştir. Kobani kuşatması esnasında Obama yönetiminin PYD/YPG'ye hava desteği sağlaması iki aktör arasındaki doğrudan ilk askerî iş birliği olmuştur (Lund, 2016). Bu iş birliğini ABD'nin PYD/YPG'ye silah, istihbarat ve eğitim destekleri takip etmiştir (Kerman ve Efegil, 2017). ABD'nin buradaki amacı Amerikan askeri ölmeden Amerika çıkarlarının korunmasıyken, PYD/YPG'nin amacı Suriye'de ortaya çıkan güç boşluğunu ve IŞİD tehdidini fırsat bilerek IŞİD ile mücadele adı altında hem alan hakimiyeti sağlamak hem alacağı ekonomik ve askerî desteklerle kapasitesini artırmak, hem de uluslararası toplum karşısında meşruiyet sağlamak olmuştur. Bu karşılıklı çıkar ilişkisi içerisinde ABD ile PYD/YPG arasında askerî, politik ve stratejik alanda olmak üzere üç boyutlu bir vekalet ilişkisi kurulmuştur.

Bu boyutların birincisi askerî vekalet olmuştur. Askerî vekalet kapsamında ABD, PYD/YPG'yi kara gücü olarak vekil konumuna yerleştirmiştir. Bu düzlemde PYD/YPG'ye operasyonel anlamda eğitim ve komuta desteği, silah ve donanım desteği, hava saldırısı desteği, lojistik destek ve istihbarat desteği sağlamıştır. 2014 yılının Eylül ayında IŞİD'in, PYD/YPG kontrolündeki Kobani bölgesine saldırıları sonrasında PYD/YPG, ABD'den destek talebinde bulunmuştur. Bu bağlamda ABD, 13 ve 23 Aralık'ta Rumeylan hava üssüne indirdiği helikopterlerle PYD/YPG'ye askerî malzeme desteğinde bulunmuştur. Bu destekleri 27 Aralık'ta Irak- Suriye sınırından kara yolu ile gelen lojistik destekler takip etmiştir (Kerman ve Efegil, 2017). 2016'da Pentagon'un PYD/YPG'ye

doğrudan taktik silah sevkiyatı sağladığını kabul etmesi iki aktör arasındaki vekillik ilişkisini resmî hâle getirmiştir. Bu bağlamda 2015 yılında ABD tarafından 120 ton mühimmat ve silahın havadan indirme yoluyla PYD/YPG'ye iletildiği bilinmektedir (Kerman ve Efegil, 2017). Yine 2017 yılında PYD/YPG'nin IŞİD'e karşı gerçekleştireceği Rakka Operasyonu öncesinde ABD, YPG/PYD'ye yaklaşık 190 tır ağır silah ve zırhlı araç yardımı yapmıştır (Köse, 2021).

Bunların yanı sıra ABD Hava Kuvvetleri PYD/YPG'nin IŞİD ile mücadelesi süresince Rakka, Kobani, Tel Abyad, Münbiç gibi yerlerde IŞİD hedeflerine yönelik yüzlerce hava saldırısı düzenlemiş, drone keşif uçuşları gerçekleştirmiş ve istihbarat desteği sağlamıştır. Ayrıca ABD özel kuvvetlerinin YPG/PYD unsurlarına eğitim, planlama ve operasyonel rehberlik sağlaması söz konusu olmuştur. Bu bağlamda ABD danışmanlarının özellikle Rakka ve Deyrizor operasyonları başta olmak üzere sahada fiilen yer aldıkları da görülmüştür. Yani ABD önce eğitmiş, sonra donatmış, sonra operasyon için bilgi sağlamış, hava bombardımanı ile kara harekâtı yapacak olan PYD/YPG unsurlarının önünü açarak geriden liderlik yürütmüştür. Nitekim 2015 yılının Haziran ayına kadar ABD liderliğinde IŞİD ile mücadele eden Uluslararası Koalisyonunun gerçekleştirdiği 1774 hava saldırısının 1200'ünün IŞİD ile PYD/YPG'nin çatıştığı bölgelere yapıldığı dikkat çekmiştir (Kerman ve Efegil, 2017). Bu destekler PYD/YPG'nin IŞİD ile mücadelede başarıya ulaşmasını sağlamış dahası PYD/YPG aldığı destekler sayesinde IŞİD'i çıkardığı yerlere yerleşerek bir milis gücünden bölgesel bir askeri güce dönüşmüştür.

ABD ile PYD/YPG arasındaki vekillik ilişkisinin ikinci boyutu ise ABD'nin YPG'ye sağladığı politik destek olmuştur. PYD/YPG'nin bu vekalet ilişkisi içerisindeki ana amaçlarından biri politik meşruiyet sağlamak olmuştur. ABD'nin PYD/YPG'yi kendine vekil aktör olarak seçmesi ve desteklemesi ise ABD'nin NATO müttefiki olan Türkiye ile ABD arasında gerilime neden olmuştur (Köse, 2021). Türkiye, PYD/YPG'nin PKK'nın bir uzantısı olduğunu dile getirerek

PYD/YPG'nin bir terör örgütü olduğunu dile getirmiştir. Bu durum ABD'nin bir terör örgütüne açıkça destek vermesi anlamına geliyordu. Bu nedenle ABD, PYD/YPG'yi Suriye Demokratik Güçleri (SDG) adı altında yeniden markalamaya çalışmış ve PYD/YPG'yi Suriye'nin demokratik bir muhalifi olarak lanse etmiştir (Ashawi, 2019).

ABD ile YPG arasındaki vekillik ilişkisinin üçüncü boyutu ise stratejik düzlemde olmuştur. ABD'nin Suriye iç savaşında asıl hedefi IŞİD ile mücadele adı altında Suriye'nin kuzeyinde kalıcı bir nüfuz bölgesi oluşturmak olmuştur. Bu anlamda PYD/YPG, ABD'nin desteğiyle IŞİD'i püskürtmüş, IŞİD'den aldığı topraklarda alan hakimiyeti elde etmiştir. ABD ise YPG'nin kontrol ettiği alanlara ABD üsleri kurmuş ve bölgedeki varlığını sağlamlaştırmıştır (ANKA, 2016). Yani ABD PYD/YPG'yi sadece IŞİD ile mücadele amacıyla kullanmamış, bölge petrolü üzerindeki kontrolünü artırmak, İran ve Rusya'nın Suriye'deki nüfuz alanını daraltmak için de kullanmıştır.

ABD ile YPG/PYD arasında kurulan bu vekalet ilişkisi Obama döneminde başlamış, Trump'ın birinci dönemi ve Biden döneminde devam etmiştir. Ancak sonraki süreçte Trump ikinci kez iktidara geldikten sonra dış politikada vekâlet stratejisi yerine doğrudan müdahaleyi öne çıkaran bir yaklaşıma yönelmiş ve bu durum ABD ile PYD/YPG arasındaki vekalet ilişkisini de bitirme noktasına getirmiştir.

Sonuç

Sonuç olarak genel bir değerlendirme yapıldığında "Vekalet Savaşı Stratejisi" ABD'nin kuruluşundan itibaren, ABD Dış Politika stratejileri kapsamında her zaman önemli bir seçenek olmuştur. Nitekim ABD dış politikasını şekillendiren önemli doktrinler incelendiğinde, bazı doktrinlerin Amerikan çıkarlarının korunması noktasında ABD'nin olaylara doğrudan müdahalesini öne çıkarırken, bazı doktrinlerin ise vekalet savaşları stratejisini ön plana çıkardığı görülmektedir. Ancak hiçbir doktrinde bir strateji diğer stratejiyi bir seçenek olmaktan çıkarmamıştır. Genel eğilim, vekalet stratejisi ve

doğrudan müdahaleyi şartlar doğrultusunda birini öne çıkaracak şekilde eş zamanlı olarak uygulama olmuştur. Aşağıda verilen Tablo 1’de bu durum daha açık görülmektedir.

Tablo 1: ABD Dış Politikasındaki Önemli Doktrinlerin Vekalet Savaşı Stratejisi Bağlamında Karşılaştırması

	Doktrinler/ Yaklaşımlar	Ne Zaman	Neden	Sahadaki Yansıması
Doğrudan Müdahalenin Öne Çıktığı Doktrinler	Monroe Doktrini	1823-1941	Batı Müdahalesinin Önüne Set Çekmek ve Amerika Kıtasında Koruyuculuk	19.yy’da Latin Amerika Ülkelerine Yapılan Müdahaleler
	Truman Doktrini	1947-1957	Komünizmin Yayılmasını Önlemek	1950 Kore Savaşı
	Eisenhower Doktrini	1957-1969	Ortadoğu Bölgesinde SSCB Etkisini Kırarak ve Enerji Güvenliği	1958 Lübnan Müdahalesi- Vietnam Savaşı
	Carter Doktrini	1980-1981	İran İslam Devrimi, SSCB’nin Afganistan İşgali ve 1973-1979 Enerji Krizleri	Rapid Deployment Force (RDF) Kurulması
	Bush Doktrini	2001-2009	11 Eylül 2001 Saldırıları	Afganistan İşgali-İrak İşgali
	İkinci Dönem Trump Yaklaşımı	2025-	Trump’ın kişisel özellikleri Vekalet Savaşlarından beklenen verimin alınamaması	Venezuela Müdahalesi Grönland ve İran’a Yönelik Operasyon İhtimali YPG/PYD ile kurulmuş olan vekalet ilişkisinde bozulmalar
Vekalet Stratejisinin Öne Çıktığı Doktrin ve Yaklaşımlar	Nixon Doktrini	1969-1980	Vietnam Savaşının Yıpratıcı Etkisi, Küba Krizi, Kamuoyu Baskısı ve Doğrudan Müdahalenin Yüksek Maliyetleri	Vietnam’daki ABD Askerlerinin çekilip Güney Vietnam Ordusunun Eğitilmesi- Ortadoğu Bölgesinde İkiz Sütun Politikası
	Reagan Doktrini	1981-2001	Vietnam Savaşının Yıpratıcı Etkisi, Küba Krizi, Kamuoyu	Afgan Mücahitlere, Contras Milislerine, Unita ve Renamo

			Baskısı ve Doğrudan Müdahalenin Yüksek Maaliyetleri	Örgütlerine Verilen Destekler
	Obama Yaklaşımı	2009-2017	Irak ve Afganistan İşgalinin Yıpratıcı Etkileri, Kamuoyu Baskısı ve Doğrudan Müdahalenin Yüksek Maaliyetleri	Suriye İç Savaşında IŞİD ile mücadele adı altında YPG/SDG'ye verilen destekler
	Birinci Dönem Trump Yaklaşımı	2017-2021	Irak ve Afganistan İşgalinin Yıpratıcı Etkileri, Kamuoyu Baskısı ve Doğrudan Müdahalenin Yüksek Maaliyetleri	Suriye İç Savaşında IŞİD ile mücadele adı altında YPG/SDG'ye verilen desteklerin devam etmesi

Kaynak: Tablo, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu anlamda Monroe Doktrini, Truman Doktrini, Eisenhower Doktrini, Carter Doktrini, Bush Doktrini ve Trump'ın ikinci dönem yaklaşımı doğrudan müdahaleyi öne çıkaran doktrinler/yaklaşımlar olarak öne çıkarken; Nixon Doktrini ve Reagan Doktrini ile Obama ve Trump'ın birinci dönem yaklaşımlarında ise vekalet savaşı stratejisini öne çıktığı tespit edilmiştir. Öte yandan bu durum “vekalet savaşı” ya da “doğrudan müdahale” stratejilerinden hangisi öncelenmiş olursa olsun diğerinin tamamen terk edildiği anlamına gelmemiştir. Doğrudan müdahale ya da çıkarların vekil aktörler üzerinden korunması aynı anda aynı olaya ilişkin var olabilen iki temel strateji olarak benimsenmiştir. Zira vekil aktörlerin ABD çıkarlarını koruma noktasında yetersiz kaldıklarının hissedildiği durumlarda ABD doğrudan müdahalelerde bulunmaktan kaçınmamıştır.

ABD tarihinde doğrudan müdahaleyi ya da vekil aktörler üzerinden çıkarları koruma yaklaşımlarını öne çıkaran önemli kırılma noktalarının olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda Amerika kıtasının batılı güçler tarafından sömürgeleştirilmesinin önlenmesi, Komünizmin yayılmasını önleme arzusu, enerji güvenliği, SSCB'nin Afganistan İşgali, İran İslam Devrimi ve 11 Eylül Saldırıları ABD'nin dış politika stratejileri kapsamında doğrudan müdahaleyi önleme

noktasındaki önemli kırılma noktaları olarak öne çıkarken; Küba Krizi, Vietnam Savaşı, Afganistan İşgali ve Irak İşgali ise ABD'nin vekalet savaşı stratejisini öncesinde önemli kırılma noktaları olarak öne çıkmaktadır. Küba Krizinde SSCB ile nükleer bir savaşın eşiğine gelinmesi, Vietnam, Afganistan ve Irak işgallerinde ise arzulanan başarının gösterilememesi sonucunda buraların ABD açısından deyim yerindeyse birer bataklığa dönüşmesi, Amerikan kamuoyunda oluşan tepkilerle birlikte ABD'nin doğrudan müdahale seçeneğini ikinci plana atarak vekalet savaşı stratejisini önceleyen bir dış politika stratejisine yönelmesine neden olmuştur.

Arap Baharının Suriye'ye sıçraması üzerine ABD'nin IŞİD tehdidi ile mücadele adı altında YPG/PYD ile kurmuş olduğu vekalet ilişkisi ise ABD'nin vekalet savaşı stratejisinin yakın zamandaki en önemli örneklerinden biri olmuştur. Suriye iç savaşının yaşandığı dönemde, doğrudan müdahaleyi ikinci plana atıp geriden liderlik modelini benimseyen Barack Obama'nın ABD başkanı olmasının da etkisiyle ABD bu kriz karşısında Orta Doğu bölgesindeki çıkarlarını vekil aktörler üzerinden koruma politikası benimsemiştir. 2014 yılının Eylül ayında IŞİD'in Kobani'yi kuşatması üzerine PYD/YPG'nin IŞİD ile mücadele adı altında kendini meşrulaştırma isteği ile ABD'nin vekil aktör arayışı uyumuş ve PYD/YPG, ABD'nin IŞİD ile mücadelede vekil aktörü hâline gelmiştir. Bu bağlamda ABD ile YPG/PYD arasında askeri, politik ve stratejik düzeylerde üç boyutlu bir vekalet ilişkisi kurulmuştur. ABD, YPG/PYD'ye askeri anlamda eğitim, silah ve teçhizat, istihbarat ve hava desteği sağlamış, YPG/PYD ise aldığı desteklerle IŞİD'i yenmeyi başararak IŞİD'i çıkardığı alanlara kendisi yerleşmiştir. YPG/PYD böylelikle hem savaş kapasitesini geliştirmiş hem de alan hakimiyetini artırmıştır. Ayrıca politik düzeyde ABD, PKK terör örgütünün Suriye uzantısı olan YPG'yi SDG adı altında terörist imajından kurtarmaya çalışmıştır. Böylece YPG de uluslararası toplum nezdinde IŞİD terör örgütü ile kahramanca savaşan meşru bir yapılanma gibi görülerek meşruiyet arayışı amacına ulaşma noktasında önemli bir ilerleme sağlamıştır. ABD ise bu vekalet stratejisi ile Vietnam, Afganistan ve

Irak gibi geçmiş acı tecrübeleri yeniden yaşamamış, başka topraklardaki çatışmalarda kendi askerini kaybetmemiş ama bölgede çıkarlarını gözetebilmiştir. Ancak son günlerde Trump'ın yaptığı açıklamalardan yola çıkarak ABD ile YPG arasında karşılıklı çıkara dayanan bu vekalet ilişkisinin en azından şu an için sona erme noktasına geldiğini ifade edebiliriz. Bu durumun ortaya çıkmasında; IŞİD tehdidinin bitme noktasına gelmesi, Suriye'de Esad rejiminin devrilip yeni bir hükümet kurulması, Trump'ın doğrudan müdahaleyi öne çıkaran yaklaşımı ve Türkiye'nin diplomatik baskıları önemli etkenler olmuştur. Zira Türkiye açısından YPG/PYD bir terör örgütüdür ve Türkiye, sınırında bir terör devletinin kurulmasına müsaade etmeyeceğini açık ve kararlı bir şekilde dile getirmektedir. YPG/PYD'nin mevcut konjonktürde Suriye'deki varlığını devam ettirmesi halinde Türkiye'nin askeri müdahalesi oldukça olasıdır. ABD'nin bir terörist yapılanma olan YPG/PYD vekil aktörü uğruna Türkiye ile karşı karşıya gelmesi ABD açısından büyük bir maliyet ortaya çıkaracak ve vekalet stratejisini anlamsız hale getirecektir. Nitekim vekalet savaşı stratejisi en nihayetinde düşük maliyet temeline dayanan, esnek ve asimetrik bir savaş stratejisidir.

Kaynakça

- Acet, G. S., & Doğan, F. (2017). 11 Eylül Olayları Sonrası ABD-Afganistan İlişkileri: İstiladan İş birliğine. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi (The Journal of Social Economic Research)*, 17(33): 59-76.
- Alca, D. (2020). Kim: Yeni Savaşlarda Asil Vekil Sorunu. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 19(1): 25-48.
- Al-Sadoon, W. & Alaca, M. (2020). ABD'nin Irak'taki Askeri Varlığı: Tarihsel Arka Plan, Dönüşümler ve Yansımalar. *Analiz: Ortadoğu Araştırmalar Merkezi (ORSAM)*. <https://orsam.org.tr/dosya/abdnin-iraktaki-askeri-varligi-tarihsel-arka-plan-donusumler-ve-yansimalar-.pdf> (erişim: 12.04.2026).
- ANKA Enstitüsü. (2016). ABD, PYD/YPG bölgesinde ikinci bir hava üssü inşa ediyor!. 6 Mart 2016, <http://ankaenstitusu.com/abd-pydypg-bolgesinde-ikinci-bir-hava-ussu-insa-ediyor/> (erişim: 12.01.2026).
- Arı, T. (2018). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. Bursa: MKM Yayıncılık.
- Ashawi, K. (2019). Suriye'de kim kimdir, hangi aktörler bulunuyor? PYD, YPG, SDG ve Milli Ordu nedir?. *Euronews*. 15 October 2019, <https://tr.euronews.com/2022/11/20/suriye-hangi-gucler-one-cikiyor-pyd-ypg-sdg-ve-milli-ordu-nedir-sdg-idlib-baris-pinari> (erişim: 16.01.2026).
- Bal, S. (2024). Arap Baharı Sürecinde Obama Dönemi Amerikan Dış Politikası: Mısır Örneği. *Orta Doğu ve Orta Asya-Kafkaslar Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 4(1): 22-41. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12578815> (erişim: 09.01.2026).
- Carter, J. (1978). The State of the Union Address Delivered Before a Joint Session of the Congress. *The American Presidency Project*. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/the-state-the-union-address-delivered-before-joint-session-the-congress-1> (erişim: 21.11.2025).
- Çoban, A. (2022). ABD'nin Barack Obama Dönemi Suriye Politikası. *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi*, 2(1): 36-57.
- Demir, L. (2025). Vekâlet Savaşlarının Teorik Çerçevesi ve Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(1):1-21.
- Efegil, E. (2008). Bush Doktrini ve Dünya Güvenliğine Etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 8: 103-122.
- Güznel, M. V. (2021). Eisenhower Doktrininin Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikasına Etkileri. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 69: 471-494.

- Hahn, P. L. (2006). Securing the Middle East: The Eisenhower Doctrine of 1957. *Presidential Studies Quarterly*, 36(1): 38-47. <http://www.jstor.org/stable/27552745>(erişim: 07.12.2025).
- İsenberg, D. (1984). *The Rapid Deployment Force: The Few, The Futile, The Expendable*. CATO Institute. <https://www.cato.org/policy-analysis/rapid-deployment-force-few-futile-expendable>(erişim: 07.12.2025).
- Karaalp, H., & Okuduci, İ. (2021). ABD'nin 18 yıl önce 'demokrasi ve istikrar' vaadiyle başlattığı Irak işgalinden geriye yıkım, kan ve kaos kaldı. *Anadolu Ajansı*. 19 Mart 2021, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-nin-18-yil-once-demokrasi-ve-istikrar-vaadiyle-baslattigi-irak-isgalinden-geriye-yikim-kan-ve-kaos-kaldi/2181544>(erişim: 20.12.2025).
- Karabulut, B.& Oğuz, Ş.(2018). Proxy Warfare in Ukraine. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 17(1): 77-100.
- Kerman, İ., & Efeğil, E. (2017). Terör Örgütü PKK/PYD'nin Suriye'de İzlediği İç Savaş Stratejisinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 162-198.
- Koenig, L. W. (1969). The Truman Doctrine and NATO. *Current History*, 57(335): 18-53. <http://www.jstor.org/stable/45312128>(erişim: 15.12.2025).
- Korean War. (t.y.). Britannica. <https://www.britannica.com/event/Korean-War>(erişim: 07.12.2025).
- Köse, G. (2021). Kriz Analizi Bağlamında ABD'nin PYD-YPG'ye Yardımları Krizi ve Türkiye'nin Kriz Yönetimi. *Journal of Economics and Political Sciences*, 2(1): 20-29.
- Lund, A. (2016). Origins of the Syrian Democratic Forces: A Primer. *The New Humanitarian*. <https://deeply.thenewhumanitarian.org/syria/articles/2016/01/22/origins-of-the-syrian-democratic-forces-a-primer> (erişim: 11.04.2026).
- Mammadov, H. (2017). ABD'nin Suudi Arabistan İran İşbirliğine Dayalı Körfezde Güvenlik Politikası: Çifte Sütun Politikası. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 4(2): 169-196.
- Monroe Doctrine. (1923). Office of the Historian. <https://history.state.gov/milestones/1801-1829/monroe> (erişim: 15.11.2025).
- Mumford, A. (2013). *Proxy Warfare*. Polity Press.
- Office of the Historian. (t.y.). Foreign Relations of the United States, 1969-1976, Volume I: Foundations of foreign policy, 1969-1972. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v01/d29>(erişim: 28.12.2025).

- Önder, E. (2020). Başkanların Doktrinleri Çerçevesinde, ABD'nin Yeni Güvenlik Anlayışı ve Soğuk Barış. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 27-39.
- Özdemir, D.M. (2022). Türkiye'ye Terör İhracı: Suriye Krizi ve PYD/YPG Örneği. *Kriter Dergisi*. 7(70). <https://kriterdergi.com/yazar/durdu-mehmet-ozdemir/turkiyeye-teror-ihraci-suriye-krizi-ve-pydypg-ornegi> (erişim: 14.04.2026).
- Özdemir, L., & Kahraman, Ç. A. (2023). Modern-Day Proxy Warfare: From Agency Theory Perspective. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 78: 173-187.
- Pach, C. (2006). The Reagan Doctrine: Principle, Pragmatism, and Policy. *Presidential Studies Quarterly*, 36(1): 75-88. <http://www.jstor.org/stable/27552748>(erişim: 03.01.2026).
- President Bush West Point, New York, 1 June 2002, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/nss2.html>(erişim: 22.12.2025).
- The Truman Doctrine and the Marshall Plan. (2000). BBC. 2000, <https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/z8jjsg/revision/2>(erişim: 07.01.2026).
- Theodore Roosevelt's Annual Message to Congress for 1904. (1904). House Records HR 58A-K2; Records of the U.S. House of Representatives; Record Group 233; Center for Legislative Archives; National Archives.
- Tur, B. (2024). Carter Doktrini ve ABD Dış Politika Algısına Etkileri. *International Social Sciences Studies Journal*, 7(84): 2652-2662.
- VOA News. (2009). Bush: "You are either with us, or with the terrorists". 27 October 2009, <https://www.voanews.com/a/a-13-a-2001-09-21-14-bush-66411197/549664.html>(erişim: 19.12.2025).
- Walt, S. M. (1987). *The Origins of Alliances*. Cornell University Press.
- Willbanks, J. H. (2018). *Vietnam: The Course of a Conflict*. Army University Press.
- Yazar, E. (2025). Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı İşgalini Vekalet Savaşları, Yabancı Savaşçı Olgusu ve Mücahit Kavramı Üzerinden Okumak. *Anadolu Strateji Dergisi*, 7(2), 137-158.
- Yılmaz, A. N., & Kariptaş, G. N. (2024). Savaşların Değişen Yüzü: Vekâlet Savaş ve PKK vd. Uzantıları. *Journal of Economics and Political Sciences*, 4(2): 90-106.